

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

Шліхтенко Лідія Анатоліївна

ORCID ID: 0009-0009-7642-046X

аспірант кафедри державного управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», Україна

заступник директора з виховної роботи
Комунальний заклад «Вінницький ліцей № 6», Україна

Анотація. У статті розглянуто поняття «механізми державного управління». Проаналізовано підходи до визначення означеного поняття українськими та зарубіжними науковцями. Визначено нормативні документи, в яких обґрунтовується поняття механізмів державного управління. На основі здійсненого науково-теоретичного дослідження запропоновано авторське розуміння механізмів державного управління як системи ієрархічної вертикалі, що передбачає взаємоузгоджену сукупність управлінських органів та виконавчих засобів, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку тієї чи іншої сфери чи галузі суспільства.

Визначення механізмів державного управління, їх класифікація та розробка основних положень належать до актуальних сучасних наукових проблем. Вирішення цих проблем здійснюється дослідниками за багатьма підходами: структурним, системним, аспектним, галузевим тощо. Досліджується поняття механізмів державного управління в контексті різних наук, зокрема, суспільствознавчих, у теорії управління організаційними системами, в економічній теорії, економіко-технічних дисциплінах тощо.

Проблеми теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, функцій, структури, повноважень і особливостей органів державної влади усіх рівнів досліджують такі вчені, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Бодров, П. Надолішній, Н. Нижник, В. Рижих, І. Розпутенко, В. Тронь, В. Шамрай, О. Шапоренко та ін. Механізми державного управління вивчають та обґрунтовують Ю. Древаль, В. Князев, В. Кравченко, М. Лесечко, В. Трощинський, Ю. Сурмін, О. Федорчак, Л. Юзьков та інші.

Поняття «механізм» широко використовується в соціальних та економічних науках і є універсальною дефініцією. Серед науковців існує думка, що практично всі елементи управління можна назвати механізмами. Відтак для виявлення загального змісту поняття «механізм державного управління», важливо з'ясувати загальну типологію механізмів.

Поняття «механізм» («механізми») широко застосовується в багатьох суспільствознавчих науках і вважається загальнонауковим. Тлумачні словники механізм у контексті соціальних явищ та процесів найчастіше характеризують як «внутрішню будову, систему чого-небудь» [1, с. 523].

Теоретики в галузі держави і права традиційно оперують категорією «механізм держави», яку трактують як сукупність органів державної влади. У розрізі такої наукової думки важливими є напрацювання тих науковців, які зосереджують увагу на розвитку політико-правової системи і застосовують категорію функціонального механізму [5, с. 10]. Соціологи і правознавці, в свою чергу, розглядають категорію

«державний механізм», переважно, як модель соціального процесу. Механізм державного управління, звичайно, науковці не характеризують як його модель, а потрактовують як сукупність тих елементів, які формують той чи інший соціальний процес. Тобто, механізм державного управління постає як компонент того чи іншого соціального процесу.

В Енциклопедичному словнику з державного управління поняття «механізми державного управління» визначається у найширшому розумінні як «способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління» [9, с. 421].

У контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне детальніше зрозуміти власне сутність поняття «механізми державного управління». Як свідчить аналіз наукових та нормативних джерел, на сьогодні немає єдиного (універсального) визначення поняття «механізми державного управління». Науковці у своїх визначеннях пропонують різне змістове наповнення дефініції, пропонуючи більш ширші чи узагальнюючі підходи. Низка науковців (О. Федорчак, Ю. Кунєв, В. Бакуменко, Д. Безносенко, М. Круглов, Кравченко О., Авер'янов В. та інші) у своїх визначеннях механізмів державного управління схиляються до акцентуації на сукупності засобів здійснення управління. Натомість А. Ліпенцев та О. Поляк М. Васильєва Л. Акімова та інші зосереджують свою увагу на більш системному підході до трактування поняття механізми державного управління, враховуючи складові, які охоплюють основні сфери суспільного життя. На таку особливість звертав увагу у своїх дослідженнях також і Ю. Древаль, який з огляду на різні потрактовування механізмів державного управління виокремлює «структурний» і «системний» підходи до їх тлумачення [2].

Аналізуючи дослідження проблеми механізмів державного управління у працях українських вчених-державознавців, Ю. Древаль виявляє два основних підходи до тлумачення змісту цієї категорії, які, відповідно до напрацювань Л. Приходченко, називає «структурно-організаційним» (який передбачає сукупність певних складових елементів, що створюють організаційну складову певних явищ, процесів) та «структурно-функціональним» (що передбачає акцент не лише на організаційній основі його побудови, але і на динаміці, реальному функціонуванні) [8, с. 65].

Системність або ж навпаки, структурність у підходах до визначення поняття «механізм управління» виокремлюють у своїх дослідженнях наступні вчені: Н. Нижник та О. Машков («складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта» [7, с. 37]); В. Малиновський («сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів» [6, с. 103]), О. Коротич («сукупність взаємоузгоджених методів управління» [4, с. 81]). У дослідженнях вказаних науковців Ю. Древаль помічає наголос на впливах, спрямованих на піделементи системи («фактори», «керовані об'єкти», «структури»), з чітким відокремленням «механізмів» та власне «управління». Саме завдяки цьому, як вважає Ю. Древаль, можна назвати ці підходи до тлумачення механізмів державного управління «структурними». Окрім цього, Ю. Древаль погоджується із зауваженням Ю. Комара щодо тлумачення механізмів державного управління за механістичним підходом, за яким механізм державного управління розуміється як пристрій, що приводить його в дію [3, с. 80.]. Іншому підходові, що названо «системним», властиве охоплення «механізмами» явища управління та управлінських процесів в цілому. Близьким до цього підходу є

погляди В. Цветкова, який демократію визначає як механізм управління відповідно до її цінностей і відповідно представлений сукупністю інститутів, форм, процедур діяльності як державних, так і недержавних структур, об'єднань громадян [10, с. 42].

Ми також погоджуємося з тим, що системний підхід до визначення механізмів державного управління більш точно розкриває суть поняття. При цьому ми переконані, що в цій системі важливим є узгодженість та чітка підпорядкованість усіх її компонентів, а також чітке спрямування усіх засобів на реалізацію конкретних державницько-управлінських завдань у тій чи іншій сфері. З огляду на це, механізми державного управління ми трактуватимемо як систему ієрархічної вертикалі, яка передбачає взаємоузгоджену сукупність управлінських органів та виконавчих засобів, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку тієї чи іншої сфери чи галузі суспільства.

Таким чином, узагальнюючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що механізми державного управління є категорією управління, яка відображає складні частини державно-управлінської системи, які включають цілі управління, ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали, взаємозв'язки різних елементів управління, за допомогою яких здійснюється вплив на ті чи інші суб'єктно-об'єктні взаємини в межах суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бусел, В. Т. (ред.) (2001). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун».
2. Древаль, Ю. Д. (2009). Механізми державного управління як наукова проблема. *Державне будівництво* (2). Вилучено з: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/1/02.pdf>
3. Комар, Ю. М. (2008). Наукові засади інноваційних механізмів державного управління підготовкою студентів управлінських спеціальностей. Донецьк: СПД Купріянов.
4. Коротич, О. (2006). Механізми державного управління: проблеми теорії та практичної побудови. *Вісник НАДУ*. (3), 81-82.
5. Крусян, А. (2008). Функціональний механізм сучасного українського конституціоналізму. *Юридичний вісник*. (4), 10-18.
6. Малиновський, В. Я. (2005). Словник термінів і понять з державного управління. (2-ге вид.). Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби.
7. Машков, О. А., Нижник, Н. Р. (1998). *Системний підхід в організації державного управління*. Н. Р. Нижник (ред.). Київ : УАДУ.
8. Приходченко, Л. (2008). Сутність понять механізмів держави, державного управління та державного регулювання. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Одеського регіонального інституту державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, (3 (35)).
9. Сурмін, Ю. П., Бакуменко, В. Д., Михненко, А. М., Ковбасюк, Ю. В. (2010). Енциклопедичний словник з державного управління. Київ : НАДУ.
10. Цветков, В. В. (2007). Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика. Київ : ТОВ «Вид-во «Юрид. думка».